

Received / Makale Geliş Tarihi 08.12.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 31.01.2024
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 11(103), 242-255

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10622619

Serhat Uyanık

<https://orcid.org/0000-0003-3084-3298>

Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekoturizm Rehberliği ABD, Giresun / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/05szaq822>

Doç. Dr. Hakan Akyurt

<https://orcid.org/0000-0002-6522-684X>

Giresun Üniversitesi, Bulancak KK UYBYO, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Bulancak-Giresun / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/05szaq822>

Turizm Öğretmenlerinin Ekoturizm Algısı: Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği

Tourism Teachers' Perception of Ecotourism: Example of the Eastern Black Sea Region

ÖZET

Turizm sektörünün son yıllardaki en önemli çeşitlerinden biri ekoturizm olarak ön plana çıkmaktadır. Ekoturizmin dünya genelinde yaygınlaşması ile turistik talep sayısında artış olmu, dolayısıyla turizmden elde edilen gelirler arasında da önemli bir yer edinmiştir.

Bu kapsamda, ekoturizmin eğitimi ve eğitim içerikleri konularına ele alınmaya başlanmıştır. Doğaya özgü alanların değer kazanması, dünya genelinde yaşanan sağlık sorunları ve şehir kalabalığından kaçış gibi unsurlar, ekoturizmin önemli bir turizm çeşidi olarak ilerlemesini sağlamıştır. Turizm alanında eğitim veren öğretmenlerin ekoturizm konusunda algıları, gelecek nesillere ekoturizmin ne olduğunun açık bir şekilde öğretilmesi bakımından önem arz etmektedir. Eğitim, ekoturizmin temel taşlarından biri olarak, çevresel farkındalığı artırmak için güçlü bir araç olarak işlev görmektedir. Ekoturizm deneyimleri, katılımcıları çevre üzerinde düşünmeye teşvik ederken, eğitim ise bu düşünceyi bilgi ve anlayışla beslemektedir. Ekoturizm ve eğitim, çevre koruma ile sürdürülebilirlik amaçlarına hizmet eden güçlü bir birliktelik oluşturmaktadır. Çalışmanın temel amacını turizm liselerinde görevli olan öğretmenlerin ekoturizm konusundaki düşüncelerinin ortaya çıkarılması oluşturmaktadır. Çalışmada nice analiz yöntemi kullanılmış, veriler SPSS programı ile elde edilmiştir. Çalışmaya toplam 220 öğretmen katılmış, alınan cevaplar sonucunda öğretmenlerin ekoturizm algılarının tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların ekoturizmin yöreye çeşitli olumlu etkileri olduğuna inanıyor oldukları görülmektedir ve algıları olumlu yöndedir. Genel olarak ekoturizmin ekonomik katkı sağlama, tanıtıma yardımcı olma, ticari etkinliklerin gelişmesi, doğanın ve tarihsel-kültürel dokunun korunması, yaşam kalitesini yükseltmesi gibi konularda katkıları olduğu düşüncesi yüksektir. Sonuç olarak turizm eğitimi veren meslek lisesi eğitimcilerinin yüksek derecede ekoturizm algısına sahip oldukları ve ekoturizmin yöreye için ekonomik, çevresel ve sosyokültürel açılarından olumlu etkileri olduğuna inanıyor oldukları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler neticesinde, turizm alanında eğitim veren öğretmenlerin ekoturizm konusunda bilgi sahibi oldukları ancak ekoturizmin öğrencilere uygulanmasında ve dünya genelindeki ekoturizm işleyişi hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Ekoturizm, Turizm Eğitimi, Ekoturizm Algısı, Mesleki Eğitim.

ABSTRACT

One of the most important types of the tourism sector in recent years has come to the fore as ecotourism. With the spread of ecotourism around the world, there has been an increase in the number of touristic demands, and therefore it has gained an important place among the income obtained from tourism. In this context, ecotourism education and training content issues have begun to be addressed. Factors such as the appreciation of natural areas, health problems around the world and the escape from city crowds have enabled ecotourism to progress as an important type of tourism. The perceptions of teachers teaching in the field of tourism about ecotourism are important in terms of clearly teaching future generations what ecotourism is. Education is one of the cornerstones of ecotourism and serves as a powerful tool to increase environmental awareness. While ecotourism experiences encourage participants to think about the environment, education nourishes this thinking with knowledge and understanding. Ecotourism and education form a strong unity that serves the goals of environmental protection and sustainability. The main purpose of the study is to reveal the thoughts of teachers working in tourism schools about ecotourism. Quantitative analysis method was used in the study and the data was obtained with the SPSS program. A total of 220 teachers participated in the study, and as a result of the answers received, teachers' perceptions of ecotourism were tried to be determined. When the findings obtained as a result of the study are evaluated, it is seen that the participants believe that ecotourism has various positive effects on the region and their perceptions are positive. In general, there is a high opinion that ecotourism contributes to issues such as economic contribution, assistance in promotion, development of commercial activities, protection of nature and historical-cultural texture, and improving the quality of life. As a result, it has been determined that vocational high school educators who provide tourism education have a high level of ecotourism perception and believe that ecotourism has positive effects on the region in terms of economic, environmental and sociocultural aspects. As a result of the data obtained from the study, it was revealed that teachers teaching in the field of tourism were knowledgeable about ecotourism, but did not have sufficient knowledge about the application of ecotourism to students and the operation of ecotourism around the world.

Keywords: Tourism, Ecotourism, Tourism Education, Perception of Ecotourism, Vocational Training.

1. GİRİŞ

Ekoturizm, doğal ve kültürel çevrenin korunmasına dayalı bir turizm faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu tür turizm, turistlerin farklı deneyimler yaşamalarına, doğal ve kültürel değerleri keşfetmelerine ve bu değerlere saygı göstermelerine odaklanmaktadır. Aynı zamanda, ekoturizm, yerel halkın bu faaliyetlerden ekonomik olarak faydalanmasını sağlamayı hedeflemektedir (Erdoğan ve Erdoğan, 2005, 56). Ekoturizm, turizm sektöründe sürdürülebilirlik fikrini benimseyen bir yaklaşım olarak kabul görmektedir. Bu turizm çeşidinde, doğal ve kültürel kaynakların korunması amaçlanırken, aynı zamanda turizm faaliyetlerinin yerel ekonomiye katkı sağlaması hedeflenmektedir. Ekoturizm, turizm sektöründe sürdürülebilir bir gelecek için önemli bir adımdır. Ekoturizm faaliyetleri, doğal ve kültürel kaynakların korunmasına yardımcı olurken, turistlerin de yerel kültürü, doğal kaynakları ve ekosistemi keşfetmelerine ve anlamalarına yardımcı olmaktadır.

Bir ülkenin ilerleyişini sağlayan en etkili unsurların başında insan gücü ve sermayesi gelmektedir. İcatlar, teknolojik ilerleme, randımanlı üretim ve kaynakların etkin kullanımı, nitelikli insan gücüne dayanmaktadır. Nitelikli insan gücü ise mesleki eğitim ile var edilmekte, iş hayatı esnasında da hizmet içi eğitimle pekiştirilmektedir. Eğitim bünyesinde bir alt tür olan mesleki eğitim; personelin gereksinimi olan genel ve mesleki bilgileri içeren; bilgi, yetenek, yeterlik, kavrayış, tavır ve iş pratiği oluşturmak adına planlanmış bir eğitim çeşididir (Ünlüöner & Boylu, 2005, 12).

Eğitim, turizmin sürdürülebilirliği için temel bir unsur olarak öne çıkar. Özellikle turizm eğitimi veren kurumlar ve eğitimciler, sektörün geleceğini şekillendirme noktasında büyük sorumluluk taşımaktadır. Turizm eğitimi, sadece turizm hizmetlerinin nasıl sunulacağını öğretmekle kalmaz, aynı zamanda çevre dostu uygulamaların teşvik edilmesi ve sürdürülebilir turizm anlayışının yaygınlaştırılması gibi amaçları da içermektedir. Turizm eğitimi, gelecekteki turizm profesyonellerini yetiştirmenin yanı sıra, sürdürülebilir turizm ilkelerini ve çevre koruma bilincini yaygınlaştırmanın bir aracı olarak da önem taşımaktadır. Bu çalışmanın da odak noktası, turizm eğitimi veren meslek liselerinde görev yapan eğitimcilerin ekoturizm algısını tespit etmektir. Eğitimcilerin ekoturizm hakkındaki görüşleri, gelecek nesillerin turizm faaliyetlerini daha sürdürülebilir bir şekilde yönlendirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma eğitimcilerin ekoturizm konusundaki algılarını inceleyerek, sürdürülebilir turizm felsefesinin daha yaygın bir şekilde benimsenmesine katkıda bulunabilir. Eğitim alanındaki bu farkındalık, gelecekteki turizm profesyonellerinin daha bilinçli ve sorumlu bir şekilde hareket etmelerini sağlayabilecektir.

Ekoturizm, doğal ve kültürel çevreye zarar vermeden turizm faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirme amacını taşımaktadır. Bu çalışma, öğretmenlerin ekoturizm konusundaki algılarını inceleyerek, sürdürülebilir turizm felsefesinin daha yaygın bir şekilde benimsenmesine katkıda bulunabilmesi açısından önemli görülmektedir. Eğitim alanındaki bu farkındalık, gelecekteki turizm profesyonellerinin daha bilinçli ve sorumlu bir şekilde hareket etmelerini sağlayabilecektir. Çalışmada eğitim ile ekoturizm kavramlarının literatür bilgilerine yer verilerek, Doğu Karadeniz Bölgesindeki turizm liselerinde eğitim veren turizm öğretmenlerinin ekoturizm konusundaki algılamaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Öğrencilerine ekoturizmi nasıl anlattıkları ve eğitim sistemindeki uygulama durumu bakımından öğretmenlerin ekoturizm algıları önem arz etmektedir. Bu kapsamda, turizm öğretmenlerinin ekoturizm bilinç düzeyi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bu konuda gelecekte çalışma yapacak olan akademisyenlere yol göstermesi ve gelecekteki turizm eğitimlerinde ekoturizmin daha fazla yer edinmesi beklenmektedir.

2. EKOTURİZM VE TURİZM EĞİTİMİ

2.1. Ekoturizm ve Özellikleri

Ekoturizm kavramı var olduğundan bu yana sürekli olarak büyümüşür ve şu anda dünyanın en büyük endüstrisi olan turizmin en hızlı büyüyen alt dalı olarak kabul edilmektedir (Dowling ve Fennell, 2003, 4). Ekoturizmin yaygınlaşması, farklı koruma ve turizm geliştirme amaçlarını tatmin etmeye çalıştığı için çok sayıda paydaşın ilgisini çekmiştir. Bunların sonucu olarak, ekoturizmle ilişkili birçok farklı bakış açısına dayalı tanımlar, karışıklıklar ve belirsizlikler bulunmaktadır. Durum böyle olunca çok sayıda araştırmacının da ilgisini çeken bir konu haline gelmiştir (Weaver, 2005, 443). Bu tür etkileşime rağmen, ekoturizmin ilk tanımının yayınlanmasından bu yana çok uzun bir zaman geçmiş ve üstüne defalarca yeni tanımlamalar yapılmış olsa da kavramsal olarak uzmanlar arasında çok az fikir birliği ve anlamı hakkında büyük bir kafa karışıklığı olduğu görülmektedir.

Ekoturizm, turizm sektöründe sürdürülebilirlik fikrini benimseyen bir yaklaşımdır. Bu tür turizm, doğal ve kültürel kaynakların korunmasına yardımcı olurken, aynı zamanda turizm faaliyetlerinin yerel ekonomiye katkısını artıracaktır. Ekoturizm, turistlerin yerel kültürü, doğal kaynakları ve ekosistemi keşfetmelerine ve anlamalarına yardımcı olmaktadır (Kızılaslan & Özyurt, 2012, 52). Tarihsel olarak, doğa turizmi olgusunu tanımlamak için “ekoturizm” terimi benimsenmiştir (Wallace ve Pierce, 1996:850). Eski bir örnekle açıklamak gerekirse, ekoturizmin ilk resmi ve en yaygın kabul gören tanımlarından biri 1980’lerde Ceballos-Lascurain tarafından yapılmıştır (Blamey, 2001, 162). Bu tanımda ekoturizm, “nispeten bozulmamış veya kirlenmemiş doğal alanlara, manzarayı, vahşi bitki ve hayvanları ve bu alanlarda bulunan mevcut kültürel tezahürleri (hem geçmiş hem de şimdiki) incelemek, hayran olmak ve tadını çıkarmak için seyahat etmek şeklinde” ifade edilmiştir (Ceballos-Lascurain, 1987, 14).

Wallace ve Pierce (1996:848), ekoturizmin altı ilkeye hitap etmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu maddelerde genellikle çevreye olan etkiler ele alınmıştır ve ne şekilde uygulanması gerektiğine dair maddeler ile desteklenmiştir. Bahsedilen altı ilke aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Çevreye ve yerel halka olan olumsuz etkileri en aza indiren bir kullanım şekli,
- Bir bölgenin doğal ve kültürel sistemlerine ilişkin farkındalık ve anlayış ve bu sistemleri etkileyen konulara ziyaretçilerin müteakip katılımı,
- Yasal olarak korunan ve diğer doğal alanların korunması ve yönetimi,
- Gerçekleşmesi gereken turizmin türünü ve miktarını belirleyen karar verme sürecine yerel halkın erken ve uzun vadeli katılımı,
- Geleneksel uygulamalar (çiftçilik, balıkçılık, sosyal sistemler, vb.),
- Yerel halkın ve doğa turizmi çalışanlarının doğal alanı kullanmaları ve ziyaret etmeleri ve diğer ziyaretçilerin görmeye geldiği harikalar hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için özel fırsatlar sağlanmasıdır.

2.2. Ekoturizm ve Çevre İlişkisi

Ekoturizm konusu ele alındığında özellikle çevre le olan ilişkisinin ele alınması gerekmektedir. Ekoturizm, genel olarak doğa temelli bir turizm çeşidi olduğundan dolayı, turistlerin çevre unsurlarına duyarlı ve doğanın korunması odaklı insanlar olduğu gerçeği bulunmaktadır. Bu nedenle, ekoturizm ile çevre ilişkisi etkin bir şekilde ele alınmakta, birbirleri ile ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilmektedir. Çevresel unsurlar, sadece ekoturizm için değil tüm turizm çeşitleri için önemli bir unsur olarak ifade edilmekte, ekoturizmin daha fazla doğa ve canlılar içinde olması nedeni ile çevresel etkilerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Çevre unsurlarının başında su kaynakları ve deniz ortamları ilk sırada gelmektedir. Su kaynaklarının kirliliği veya denizlerdeki ekosistemlerinin durumu, sadece insanları ve geleceği ile değil, tüm dünyanın değişimi ile doğrudan ilişkilidir (Yolaşğmazoğlu, 2022b). Bununla birlikte, insanların çeşitli amaçlarla deniz kıyılarında yerleşmesi ve faaliyetlerde bulunması nedeni ile özellikle plastik atıklar konusunda sorunlar olmaktadır. Günümüzde, plastiklerin çok daha küçük parçalara ayrılması nedeni ile mikroplastik sorunu ortaya çıkmış, doğada geç yok olması nedeni ile hem insanları hem de diğer canlıları olumsuz şekilde etkileyecek bir soruna dönüşmüştür. Mikroplastikler, gözle görülemeyecek hale gelmiş olduğundan hem insan hem de canlı diğer unsurların olumsuz şekilde etkilenmesine, beslenme ve sağlık konusunda sorunlar ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yolaşğmazoğlu, 2022a).

Destinasyonlardaki yeni arayışlar, birçok farklı turizm çeşidinin bir arada yapılmasını gerekli kılmaktadır. Farklı turizm türleri üretme çabası, günümüz turizm yöneticilerinin öncelikleri arasında gelmektedir (Turpcu, 2020). Ekoturizmin çevresel etkileri, turizmin çok sayıdaki insan akti-vitesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu durumlar, yol yapımları, yapılaşmalar, kullanılan su kaynakları, enerji, atık yönetimi ve doğal kaynakların kullanımı gibi unsurları içer-mektedir. Doğal ortamların çeşitliliği ve sağlığı üzerinde ciddi bir etki yaratabilecektir. Aynı zamanda, ekoturizm faaliyetleri, doğal hayatın normal döngülerine ve yaşamına müdahil ola-bilmektedir. Turistlerin yoğun bir şekilde kullandığı alanlar, doğal hayatın düzenini bozabilmekte ve doğal hayattaki gerek-sinimlere uygun olmayan ekosistemlerin oluşmasına sebep ola-bilmektedir.

Turizm ve çevre ilişkisinde en önemli etkenlerden biri de turizm işletmelerinde çalışan personelin davranışlarıdır. Turizm işletmelerinde çalışan personelin davranış ve tutumları işletmenin vizyonu ile misyonu açısından önemlidir. Çalışanların olumlu etkisinin olması durumunda işletmenin sürdürülebilirliği artmaktadır (Demirdağ & Turpcu, 2023). Çalışanların sadece işletme içinde değil çevre ile ilişkileri de önem arz etmektedir. Eğer turistik işletmelerde çalışanlar çevreye karşı duyarlı değilse, atıkların doğaya karışması ve çevresel kirlenmeler ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan, turizm işletme çalışanlarının turistlere örnek olması, çevre kirliliğine karşı turistleri uyarması ve davranış biçimlerini çevresel tüm etmenleri düşünerek gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, doğal alanların korunması ve sürdürülebilir bir çevresel yaşamın gerçekleştirilmesi zorlaşmaktadır.

Turizm ile çevre arasındaki en önemli etkilerden birini de su kaynakları üzerindeki tesisleşmeler oluşturmaktadır. Su kaynakları üzerinde yapılan tesislerden kaynaklı olarak dere, nehir ve akarsulara ağır metal atılımı gerçekleşmektedir. Yapılmış olan çalışmalar göstermektedir ki, su ürünleri tesisleri ve diğer tesisler akarsulara bakır, çinko, kurşun ve siyanür gibi ağır metaller karışmasına yol açmakta, bu durumda ekoturizm açısından olumsuz etkilere yol açmaktadır (Yolasıgırmazoğlu, 2023). Bu durumuun sonucu olarak, çevresel etmenler olumsuz şekilde etkilenmekte, deniz ve akarsulardaki canlı sistemi bozulmakta, bitki ve hayvan türlerinde zehirlenmeler ya da yok olmalar görülmektedir. Ekoturizmin çevre ile doğrudan ilişkisi nedeni ile çevrede oluşabilecek en ufak olumsuzluk, gelecekte bu destinasyonlarda turizmin yapılmasına enge olabilecektir.

2.3. Turizm Eğitimi

Turizm, insan sermayesi için yüksek bir ihtiyaçtır ve çeşitli büyüklük ve türlerde çeşitli operasyonlarda çeşitli işler sunmaktadır (Liu & Wall, 2006, 160). İnsan sermayesi, her başarılı endüstrinin temel gücü olarak görülmektedir. Uygulamada tam zamanlı eğitim çok kolay bir şekilde başlıca örnek olarak alınmaktadır. İşler için insan sermayesi, bir nevi vazgeçilen kazançlardaki doğrudan maliyetleri içermektedir (Marshall, 2004, 9). Turizm eğitimi, turizm sektöründe çalışmak isteyen öğrencilere turizm sektörünün işleyişini, turizm ürünlerini ve turizm hizmetlerini öğreten bir eğitimidir. Bu eğitim, öğrencileri turizm sektöründe yer alan farklı pozisyonlarda çalışabilmelerine olanak tanır ve onlara turizm sektöründe başarılı olmaları için gereken becerileri kazandırmaktadır. Turizm eğitimi, teorik eğitim ve uygulamalı eğitimi birleştirerek öğrencilere turizm sektöründe yer alan farklı pozisyonlarda çalışma becerileri, turizm ürünleri ve hizmetleri hakkında detaylı bilgi, turizm sektöründeki gelişmeleri takip etme ve uygulama becerileri gibi farklı beceriler kazandırmaktadır. Turizm eğitimi, çeşitli turizm alanları için sunulabilir ve bu turizm alanları arasında turizm yönetimi, turizm rehberliği, turizm satış ve pazarlama, turizm finansmanı ve turizm hizmetleri gibi farklı alanlar bulunabilmektedir. Turizm eğitimi, öğrencilerin turizm sektöründe çalışmadan önce bu alanlar hakkında detaylı bilgi sahibi olmalarına olanak tanır ve onlara turizm sektöründe başarılı olmaları için gereken becerileri kazandırmaktadır (Voleva-Petrova, 2020, 187).

Dünyada turizm eğitimi birçok ülkede yıllardır süregelen şekilde gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde turizm eğitimi üç farklı düzeyde verilmektedir. Düşük düzeyde sertifika verilen programlar bulunmakta, sekiz haftadan iki seneye kadar devam eden eğitim programları yer almaktadır. İki sene eğitim veren ön lisans programları görülmektedir. Bu sistemde liseyi bitirenlerin sektöre ve lisans düzeyine hazırlanmaları beklenmektedir. Diğerleri ise, dört senelik turizm eğitimleridir. Üçüncü düzeyde ise master ve doktora düzeyinde lisansüstü turizm eğitimi vardır. Dünyada ilk lisans düzeyindeki turizm eğitimi ABD'nin Cornell Üniversitesinde verilmeye başlamıştır (Demirel, 2000, 100). Fransa'da uygulanan yükseköğretim turizm eğitimi iki şekilde yapılmaktadır. Ağırlama ve turizm eğitimi olarak sınıflandırılmaktadır. Ağırlama da "Yüksek Teknik Bröve" diploması verilmektedir. Bu alanda ülke genelinde aynı ders programı uygulanmaktadır. Yüksek Teknik Bröve eğitimi iki yıllık bir program olmasına karşın, öncesinde turizm alanında mesleki eğitim görmemiş kişiler için de bir yıllık hazırlık eğitimi bulunmaktadır. Otel alanında mı yoksa restoran bölümünde mi uzmanlaşacağı ise son sene belirlenmektedir (Lewis- Cameron, 2015).

Türkiye'de ise turizm eğitimi 1960'lı yıllar ile birlikte başlamış, günümüzde birçok farklı turizm eğitimleri ortaya çıkmıştır. Lise düzeyinde turizm eğitimleri turizm liseleri ile gerçekleştirilmektedir. Planlı Kalkınma Dönemi sonrasında turizm eğitimine daha fazla özen gösterilmiştir. 1963'te hizmete giren Turizm ve Tanıtma Bakanlığı da bunun göstergesidir. Sonrasında ise peş peşe otelcilik okulları açılmıştır (Gürbüz & Dağdeviren, 2007). Üniversite düzeyinde ise iki yıllık ve dört yıllık eğitimler ile turizm eğitimleri verilmektedir (Akyurt & Ültay, 2021). Ayrıca, son yıllarda özellikle yüksek lisans alanında ekoturizm eğitimleri bazı üniversitelerde lisansüstü olarak devam etmektedir. Ekoturizmin etkisinin genişlemesi nedeni ile lisans derslerinin yanısıra lisansüstü Anabilim Dalları açılmıştır (Akyurt & Ültay, 2022).

Lisansüstü çalışmaların artması ile birlikte ekoturizm diğer bilim alanlarında da konu olan bir kavram halinde gelmiştir. Özellikle de gastronomi turizminin ekoturizm destinasyonlarında gerçekleştirilmesi nedeni ile gıda mühendisliği ile ekoturizm ilişkili çalışmalar artmıştır (Akyurt & Yolaşımazoğlu, 2022a). Ayrıca, turizmin her alanında gastronominin değerinin artması gıda bilimi ve turizm ilişkili bölümlerin açılmasına da yol açmıştır. Gıda bilimi, gastronomi ürünlerinin turizm sektörü açısından değerli hale gelmesi ile birlikte, turizm sektörünün vazgeçilmez disiplinler arasına bir alanı haline gelmiş bulunmaktadır (Akyurt & Yolaşımazoğlu, 2022b).

Turizm eğitimi, farklı turizm çeşitleri ile ele alınan eğitim modelleri ile hem lise düzeyinde hem de lisans ile lisansüstü düzeyde eğitime konu olmaktadır. Uygulamalı olarak verilen turizm eğitimleri ile birlikte diğer turizm çeşitlerine yönelik kapsamlı eğitimler dünya genelinde verilmektedir. Ancak, özellikle ekoturizm alanındaki eğitimlerin bazı üniversitelerde lisansüstü olarak açılmasının dışında, ekoturizm eğitimleri sadece bir ders olarak görülmektedir. Bu durum, ekoturizmin yeterli derecede önemini algılanmasının zorlaşmasına neden olmaktadır. Turizm eğitimcilerinin sadece bir ders olarak ekoturizmi ele almaları, ekoturizmin sürdürülebilir bir turizm olmasının engellenmesi anlamına gelmektedir. Dünya genelinde özel ekoturizm köyleri ve turizm modelleri verilirken, ülkemizde ekoturizmin birkaç üniversitede sıkışması, halkın ekoturizm konusunda bilinç düzeyinin düşük olmasına yol açmaktadır. Özellikle de lise düzeyinde eğitim veren öğretmenlerin ekoturizm konusunda genel düzeyde bilgi sahibi olmalarına yol açmaktadır. Bu durum, ekoturizm destinasyonlarında çalışacak olan gelecek nesillerinde ekoturizm algılamalarının eksik olmasına neden olacaktır.

3. YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Ekoturizmin gelir getirici etkisi ile birlikte turistik talebinin artması ekoturizmin önemle ele alınmasını gerektirmektedir. Bu konuların başında da toplumlara ekoturizmin daha iyi anlatılması gelmektedir. Bu konuda da ilk sırada eğitim kurumları başı çekmektedir. Turizm alanında eğitimler veren öğretmenler, gelecek nesillerin turizm konusunda bilgi sahibi olmalarında en etkili insanlardır. Bu kapsamda, ekoturizm algıları konusunda öğretmenlerin düşünceleri önem arz etmektedir. Çalışmanın temel amacı, gelecek nesillere ekoturizm bilgisi verecek olan öğretmenlerin, ekoturizm konusunda ne düşündüklerinin ortaya konması ve ekoturizmin algılamalardaki sorunlarının tespit edilmesidir. Bununla birlikte, öğretmenlerin ekoturizm algılarının ortaya konması, ekoturizm akademik literatürü için değerli bir katkı sağlayacaktır.

3.2. Çalışmanın Hipotezleri

Çalışmanın temel hipotezleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

H1: Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H2: Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H3: Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H4: Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5: Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H6: Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

Araştırmanın Alt hipotezleri ise şu şekilde oluşturulmuştur;

H1a: Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1b: Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1c: Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H2a: Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H2b: Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H2c: Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H3a: Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H3b: Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H3c: Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H4a: Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H4b: Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H4c: Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5a: Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5b: Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5c: Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H6a: Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H6b: Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

H6c: Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

3.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde görev yapan Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda turizm eğitimi veren eğitimcilerin ekoturizm algılarına yönelik yapılan bu çalışmanın sınırlılıklarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde görev yapmakta olan Turizm Meslek Liselerinde çalışan öğretmenlerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca çok farklı şehirlerden katılımcıların yer alması nedeniyle anket formu ve ölçekler internet üzerinden uygulanmıştır.
- Çalışma bölgesi olarak DOKAP tarafından Doğu Karadeniz illeri olarak seçilen Ordu, Gümüşhane, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Samsun, Tokat, Amasya, Çorum illeri seçilmiştir.
- Çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi uygulanmıştır.
- Çalışma 2022-2023 yılları arasında Doğu Karadeniz illerinde görev yapmakta olan turizm meslek lisesinde çalışan öğretmen ve idarecilerle sınırlandırılmıştır.

3.4. Çalışmanın Evren ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini Doğu Karadeniz Bölgesi'nde hizmet veren 50 turizm meslek lisesindeki 480 kişiden oluşan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise bu evrenden seçilen kolayda örneklem yöntemi ile belirlenmiş 229 turizm meslek öğretmeni ve idarecisinden meydana gelmektedir. Bu yöntem katılımcılara ulaşmanın daha kolay olduğu bir yöntem olduğu için tercih edilmiştir. Bu sayede araştırmacı yakınındaki, basit bir şekilde erişebildiği kişileri dahil edebilmektedir (Baştürk ve Taştepe, 2013). Sonuç olarak, çalışma örnekleme evreni destekler niteliktedir.

Anket yöntemi ile yapılan çalışmalara ilişkin evren ve örneklem arasındaki durum Sekaran tarafından 1992 yılında yapılan çalışma ile ortaya konulmuştur. Bu rakamlar evrenin karşılanması bakımından örneklem sayılarının verilmesinde kullanılmaktadır. Evren ile örneklem arasındaki sayılar aşağıdaki Tablo-1’de verilmiştir.

Tablo 1: Nicel Araştırma Yöntemlerinde Örneklem Büyüklüğü

N	n	N	n	N	N	N	n
10	10	190	127	1100	285	5000	357
20	19	200	132	1200	291	6000	361
30	28	250	152	1300	297	7000	364
40	36	300	169	1400	302	8000	367
50	44	350	185	1500	306	9000	368
60	52	400	196	1600	310	10000	370
70	59	450	212	1700	313	15000	375
80	66	500	217	1800	317	20000	377
90	73	550	226	1900	320	30000	379
100	80	600	234	2000	322	40000	380
110	86	650	242	2200	327	50000	381
120	92	700	248	2400	331	75000	382
130	97	750	254	2600	335	100000	384
140	103	800	260	2800	338	1.000.000	384
150	108	850	265	3000	341	10.000.000	384
160	113	900	269	3500	346		
170	118	950	274	4000	351		
180	123	100	278	4500	354		

Kaynak: Sekaran, 1992.

Çalışma evrenini 480 turizm öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem olarak 220 öğretmen ile anket çalışması yapılmıştır. Örneklemen evreni destekleme niteliğine sahip olduğunu ifade etmek mümkündür.

3.5. Çalışmanın Güvenirlik ve Geçerliliği

Çalışmada araştırmacı tarafından oluşturulan demografik veri formu ve Gündüz ve Dönmez (2018) tarafından geliştirilen ekoturizm ölçeği kullanılmıştır. Ölçek toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Ekoturizm ölçeği ile ilgili daha önce birçok çalışmada açılımlı faktör analizi yapıldığı ve ölçeğin geçerliliği sağlandığı için bu çalışmada tekrar geçerlilik analizi yapılmayacak ve ilgili ölçeğin alt boyutlarına ilişkin maddeler orijinal boyutlara sadık kalınarak değerlendirilecektir. Ölçekte “ekonomik algı”, “çevre algısı” ve “sosyokültürel algı” olarak üç alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına göre güvenlik analizi sonuçları Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Güvenilirlik İstatistikleri

Boyut	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Genel Ortalama	,931	16
Ekonomik Boyut	,920	7
Çevre Boyutu	,827	5
Sosyokültürel Boyut	,806	4

Güvenilirlik analizi sonucunda ise ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı ,931 olarak hesaplanmıştır. Akyüz (2018)’e göre ölçek güvenilirliği çok yüksek olarak belirtilmektedir. Alt boyutlar açısından bakıldığında ise ekonomik boyut (,920) olarak hesaplanmış ve çok yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Çevre boyutu (,827) ve sosyokültürel boyutlar (,806) olarak hesaplanmış ve Akyüz (2018)’e göre yüksek güvenilirlik düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Orijinal ölçeğin güvenilirlik analiz sonuçlarında ise ölçeğin genel puanı 0,705, ekonomik boyut 0,834, çevre algısı boyutu 0,853, sosyoekonomik alt boyut ölçeğinde ise 0,835 puan olarak alınmıştır. Buna göre bu çalışmada ölçek genel puanı ve ekonomik boyut puanı çok yüksek çıkarken, çevre ve sosyokültürel boyut puanlarında orijinal ölçek puanları yüksek çıkmıştır (Akyüz, 2018).

3.6. Çalışmanın Bulguları

Çalışma bulgularında ilk olarak katılımcıların demografik durumlarını belirten sonuçlar ele alınmıştır. Bu durum Tablo-3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%
Erkek	133	60,5
Kadın	87	39,5
Yaş	N	%
30 ve daha küçük	43	19,5
31-40 arası	107	48,6
41-50 arası	47	21,4
51 ve daha büyük	23	10,5
Mesleki Deneyim	N	%
5 yıl ve daha az	58	26,4
6-10 yıl arası	70	31,8
11-15 yıl arası	28	12,7
16 yıl ve daha fazlası	64	29,1
Eğitim Düzeyi	N	%
Lisans	140	63,6
Lisansüstü	80	36,4
Branş	N	%
Turizm	153	69,5
Diğer	67	30,5
Okuldaki Görevi	N	%
Öğretmen	185	84,1
İdareci	35	15,9

Tablo-3'te katılımcıların demografik verileri incelendiğinde erkeklerin oranının %60,5, kadınların oranının %39,5 olduğu görülmektedir. Erkeklerin katılım oranının kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni açısından bakıldığında 30 yaş ve daha küçük katılımcıların oranı %19,5 olarak görülmektedir. 31-40 yaş arasındaki katılımcıların oranı %48,6 ve en yüksek gruptur. 41-50 yaş arasındaki katılımcıların oranı %21,4'tür. 51 yaş ve daha büyük katılımcıların oranı ise %10,5'tir. Mesleki deneyim değişkeni açısından bakıldığında 5 yıl ve daha az deneyime sahip katılımcıların oranı %26,4'tür. 6-10 yıl arasında deneyime sahip katılımcıların oranı ise %31,8'dir. 11-15 yıl arasında deneyime sahip katılımcıların oranı %12,7 iken 16 yıl ve daha fazla deneyime sahip katılımcıların oranı %29,1'dir. Eğitim düzeyi değişkeni açısından bakıldığında lisans düzeyinde eğitim alan katılımcıların oranı %63,6 iken lisansüstü düzeyinde eğitim alan katılımcıların oranı %36,4'dır. Branş değişkeni açısından bakıldığında turizm alanında çalışan katılımcıların oranı %69,5 ve en yüksek gruptur. Diğer branşlarda çalışan katılımcıların oranı ise %30,5'tir. Okuldaki görevi değişkeni açısından bakıldığında öğretmenlerin katılım oranı %84,1 ve en yüksek gruptur. Alan şeflerinin katılım oranı ise %15,9'dur.

Katılımcıların ölçekte bulunan ifadelerle verdikleri yanıtlardan aldıkları ortalama puanlar aşağıdaki Tablo-4'te yer almaktadır.

Tablo 4. İfadelerden Alınan Ortalama Puanlar

İfadeler	Ortalama	Std.Sapma
Ekoturizmin gelişimi yörenin ekonomik durumuna katkıda bulunmaktadır.	4,35	0,514
Ekoturizm faaliyetleri yörenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.	4,36	0,501
Ekoturizm faaliyetleri, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin dışa açılmasını sağlamaktadır.	4,31	0,522
Ekoturizm yörede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerinin gelişmesini sağlamaktadır.	4,24	0,552
Ekoturizm faaliyetleri, halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir.	4,20	0,585
Ekoturizmin gelişimi yörenin ekonomik durumuna katkıda bulunmaktadır.	4,30	0,532
Ekoturizm sayesinde yöre halkının ahlâm gücü artmaktadır.	4,11	0,672
Ekonomik Algı Alt Boyutu	4,27	0,457
Ekoturizm faaliyetleri, halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlamaktadır.	3,75	0,902
Ekoturizm faaliyetleri, doğa ile baş başa bir tatil yapma imkânı sunmaktadır.	3,91	0,789
Ekoturizm, tarihi ve kültürel dokunun korunmasına yardımcı olmaktadır	3,88	0,819
Ekoturizm faaliyetleri, yörenin kentleşme olgusunu hızlandırmıştır.	3,67	0,882
Ekoturizm faaliyetleri, doğanın korunmasına destek olmaktadır.	3,75	0,919
Çevre Algısı	3,79	0,664
Ekoturizm faaliyetleri, yerli halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerle övünç duymasına neden olmaktadır.	4,20	0,531
Yöredeki Ekoturizm faaliyetleri, insanların birbirine yakınlaşmasını sağlamaktadır.	4,11	0,557
Ekoturizm faaliyetleri, yöre kültürünün tanınmasında bir köprü görevi üstlenmiştir.	4,23	0,537
Ekoturizm faaliyetleri, stresten uzaklaşmayı sağlamaktadır.	3,93	0,830
Sosyokültürel Algı	4,12	0,498
Ölçek Geneli	4,08	0,479

Çok Düşük 1,00 – 1,79, Düşük 1,80 – 2,59, Orta 2,60 – 3,39, Yüksek 3,40 – 4,19, Çok Yüksek 4,20 – 5,00.

(Kaynak: Özdamar, 2003, 32).

Katılımcıların cinsiyet durumuna göre ekoturizm algılamaları aşağıdaki Tablo-5'te verilmektedir.

Tablo 5. Cinsiyetler ile Ekoturizm Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Fark Tablosu

	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	T	p
Ekonomik Algı	Erkek	133	4,22	0,445	-1,803	0,073
	Kadın	87	4,33	0,470		
Çevre Algısı	Erkek	133	3,68	0,647	-3,248	0,001*
	Kadın	87	3,97	0,654		
Sosyokültürel Algı	Erkek	133	4,06	0,489	-2,139	0,034*
	Kadın	87	4,20	0,502		
Ekoturizm Ölçeği	Erkek	133	4,01	0,471	-2,718	0,007*
	Kadın	87	4,19	0,473		

*p<0.05

Ekonomik algı alt boyutunda erkek katılımcıların puan ortalaması 4,22 iken kadın katılımcıların puan ortalaması 4,33'tür. T-testi sonucuna göre, ekonomik algıda cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (p=0,073; p>0,05). Çevre algısı boyutunda erkek katılımcıların puan ortalaması 3,68 iken kadın katılımcıların puan ortalaması 3,97'dir. T-testi sonucuna göre, çevre algısı konusunda cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır (p=0,001; p<0,05). Sosyokültürel algı boyutunda erkek katılımcıların puan ortalaması 4,06 iken kadın katılımcıların puan ortalaması 4,20'dir. T-testi sonucuna göre, sosyokültürel algı konusunda cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır (p=0,034; p<0,05). Ekoturizm ölçeği geneline bakıldığında erkek katılımcıların puan ortalaması 4,01 iken kadın katılımcıların puan ortalaması 4,19'dur. T-testi sonucuna göre, ekoturizm ölçeği konusunda cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır (p=0,007; p<0,05).

Katılımcıların eğitim durumlarına göre ekoturizm algılamaları aşağıdaki Tablo-6'da verilmektedir.

Tablo 6. Eğitim Düzeyleri ile Ekoturizm Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Fark Tablosu

	Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	T	P
Ekonomik Algı	Lisans	140	4,34	0,473	3,261	0,001*
	Lisansüstü	80	4,14	0,402		
Çevre Algısı	Lisans	140	3,97	0,670	5,764	0,000*
	Lisansüstü	80	3,47	0,520		
Sosyokültürel Algı	Lisans	140	4,20	0,535	3,764	0,000*
	Lisansüstü	80	3,97	0,385		
Ekoturizm Ölçeği	Lisans	140	4,19	0,490	4,983	0,000*
	Lisansüstü	80	3,89	0,393		

*p<0.05

Ekonomik algı alt boyutunda lisans düzeyinde katılımcıların puan ortalaması 4,34 iken lisansüstü düzeyindeki katılımcıların puan ortalaması 4,14'tür. T-testi sonucuna göre, ekonomik algıda eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır (p=0,001; p<0,05). Çevre algısı boyutunda lisans düzeyinde katılımcıların puan ortalaması 3,97 iken lisansüstü düzeyindeki katılımcıların puan ortalaması 3,47'dir. T-testi sonucuna göre, çevre algısı konusunda eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır (p=0,000; p<0,05). Sosyokültürel algı boyutunda lisans düzeyinde katılımcıların puan ortalaması 4,20 iken lisansüstü düzeyindeki katılımcıların puan ortalaması 3,97'dir. T-testi sonucuna göre, sosyokültürel algı konusunda eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır (p=0,000; p<0,05). Ekoturizm ölçeği geneline bakıldığında lisans düzeyinde katılımcıların puan ortalaması 4,19 iken lisansüstü düzeyindeki katılımcıların puan ortalaması 3,89'dur. T-testi sonucuna göre, ekoturizm ölçeği konusunda eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır (p=0,000; p<0,05).

Bununla birlikte, çalışmada öğretmenlerin branşlarına göre ekoturizm algılamaları ölçülmüştür. Bu veriler aşağıdaki Tablo-7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Branş Durumu ile Ekoturizm Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Fark Tablosu

	Branş	N	Ortalama	Std. Sapma	T	P
Ekonomik Algı	Turizm	153	4,24	0,461	-1,084	0,280
	Diğer	67	4,32	0,448		
Çevre Algısı	Turizm	153	3,73	0,661	-1,918	0,056
	Diğer	67	3,92	0,656		
Sosyokültürel Algı	Turizm	153	4,09	0,516	-0,985	0,326
	Diğer	67	4,17	0,454		
Ekoturizm Ölçeği	Turizm	153	4,05	0,490	-1,540	0,125
	Diğer	67	4,16	0,447		

Ekoturizm algılamalarında branş değişikliği ile bir fark olmadığı, tüm alt boyutları ile tüm öğretmenlerin branşlarının önemsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenleri mesleki tecrübeleri ile ekoturizm algılamalarına yönelik olarak bulgular aşağıdaki Tablo-8’de ifade edilmektedir.

Tablo 8. Mesleki Tecrübeleri ile Ekoturizm Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Fark Tablosu

	Mesleki Tecrübe	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p	Tukey testi sonucu
Ekonomik Algı	A.5 yıl ve daha az	58	4,11	0,385	7,189	0,000*	A<C A<D B<C
	B.6-10 yıl arası	70	4,19	0,405			
	C.11-15 yıl arası	28	4,48	0,445			
	D.16 yıl ve daha fazlası	64	4,39	0,512			
	Total	220	4,27	0,457			
Çevre Algısı	A.5 yıl ve daha az	58	3,51	0,669	10,608	0,000*	A<D B<D
	B.6-10 yıl arası	70	3,70	0,594			
	C.11-15 yıl arası	28	3,85	0,679			
	D.16 yıl ve daha fazlası	64	4,12	0,589			
	Total	220	3,79	0,664			
Sosyokültürel Algı	A.5 yıl ve daha az	58	3,99	0,416	4,166	0,007*	A<D
	B.6-10 yıl arası	70	4,05	0,505			
	C.11-15 yıl arası	28	4,23	0,485			
	D.16 yıl ve daha fazlası	64	4,26	0,528			
	Total	220	4,12	0,498			
Ekoturizm Ölçeği	A.5 yıl ve daha az	58	3,89	0,421	8,841	0,000*	A<C A<D B<D
	B.6-10 yıl arası	70	4,00	0,436			
	C.11-15 yıl arası	28	4,22	0,454			
	D.16 yıl ve daha fazlası	64	4,28	0,503			
	Total	220	4,08	0,479			

Ekonomik algı alt boyutunda 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 4,11’dir. 6-10 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 4,19’dur. 11-15 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 4,48’dir. 16 yıl ve daha fazla mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ise ortalama puanı ise 4,39’dur. Analiz sonucuna göre, ekonomik algıda mesleki tecrübe grupları arasında anlamlı bir fark vardır ($p=0,000$; $p<0,05$). Çevre algısı alt boyutunda 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 3,51’dir. 6-10 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 3,70’dir. 11-15 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 3,85’dir. 16 yıl ve daha fazla mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ise ortalama puanı ise 4,12’dir. Analiz sonucuna göre, çevre algısında mesleki tecrübe grupları arasında anlamlı bir fark vardır ($p=0,000$; $p<0,05$). Sosyokültürel algı alt boyutunda 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 3,99’dur. 6-10 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 4,05’dir. 11-15 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 4,23’dür. 16 yıl ve daha fazla mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ise ortalama puanı ise 4,26’dir. Analiz sonucuna göre, sosyokültürel algıda mesleki tecrübe grupları arasında anlamlı bir fark vardır ($p=0,007$; $p<0,05$). Ekoturizm ölçeği genel olarak değerlendirildiğinde, 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 3,89’dur. 6-10 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 4,00’dir. 11-15 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ortalama puanı 4,22’dir. 16 yıl ve daha fazla mesleki tecrübeye sahip katılımcıların ise ortalama puanı ise 4,28’dir. Analiz sonucuna göre, ekoturizm ölçeğinde mesleki tecrübe grupları arasında anlamlı bir fark vardır ($p=0,000$; $p<0,05$).

Çalışma sonucunda ele alınan ve ortaya konan hipotezler, analiz sonuçlarında elde edilen bulgular değerlendirilerek, aşağıdaki gibi sunulmaktadır.

Tablo 9: Hipotezlerinin Sonuç Tablosu

Hipotezler	Sonuç
H ₁ : Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H ₂ : Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H ₃ : Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H ₄ : Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H ₅ : Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H ₆ : Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H _{1a} : Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H _{1b} : Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{1c} : Katılımcıların cinsiyetleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{2a} : Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{2b} : Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{2c} : Katılımcıların yaşları ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{3a} : Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{3b} : Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{3c} : Katılımcıların mesleki tecrübeleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{4a} : Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{4b} : Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{4c} : Katılımcıların eğitim düzeyleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H _{5a} : Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H _{5b} : Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H _{5c} : Katılımcıların branşları ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H _{6a} : Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeğinin ekonomik algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H _{6b} : Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeğinin çevre algısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red
H _{6c} : Katılımcıların okuldaki görevleri ile ekoturizm ölçeğinin sosyokültürel algı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır.	Red

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekoturizmin değerinin her geçen gün daha da anlaşılması, ekoturizm eğitimlerinin de önemini arttırmaktadır. Ekoturizmin öğrencilere anlatılması ancak yeterli seviyede bilgi düzeyine sahip öğretmenler tarafından yapılacaktır. Bu kapsamda, çalışmanın turizm öğretmenlerinin ekoturizm algısının ortaya konulması bakımından önemi ve değeri bulunmaktadır. Turizm meslek öğretmenlerinin ekoturizm bilincini öğrencilerine yerleştirmeleri gerekmektedir. Bu durumun sonucunda bilinçli personeller ve bilinçli bir toplum yetişecektir.

Çalışma analizlerinden edinilen bilgiler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Katılımcı öğretmenlerin çoğunun (%60,5) erkek olduğu görülmüştür.
- Öğretmenlerin %48,6'sı 31-40 yaş aralığında en kalabalık grubu oluşturmaktadır.
- Öğretmenlerin %63,6 ile lisans mezunu olanlar çoğunluğu oluşturmaktadır.
- Öğretmenlerin %69,5 ile önemli bir kısmı turizm mezunudur.
- Kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre çevre konusunda daha yüksek bir ortalama puana sahip oldukları görülmektedir.
- Kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre sosyokültürel algı konusunda daha yüksek bir ortalama puana sahip oldukları görülmektedir.
- Kadın katılımcıların çevre konusunda erkek katılımcılara göre daha yüksek bir ortalama puana sahip oldukları görülmektedir.
- Lisans düzeyindeki katılımcıların, çevre konusunda daha yüksek bir ortalama puana sahip oldukları görülmektedir.
- Lisans düzeyindeki katılımcıların, ekoturizmin ekonomik etkileri konusunda daha yüksek bir ortalama puana sahip oldukları görülmektedir.
- Lisans düzeyindeki katılımcıların, ekoturizmin sosyokültürel etkileri konusunda daha yüksek bir ortalama puana sahip oldukları görülmektedir.
- Lisans düzeyindeki katılımcıların, ekoturizmin doğaya olan etkileri konusunda daha yüksek bir ortalama puana sahip oldukları görülmektedir.
- Öğretmenlerin branş durumu ile ekoturizm algılamaları arasında fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

- 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların 11-15 yıl ve 16 yıl ve üzerinde mesleki tecrübeye sahip katılımcılara oranla ekoturizmin ekonomik etkilerini daha az algıladıkları ve 11-15 yıl arası mesleki tecrübeye ait katılımcıların 16 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye ait katılımcılara oranla ekonomik etkileri daha az algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- 5 yıl ve daha az ile 16 yıl ve üzeri arasında, 6-10 yıl ile 16 yıl ve üzeri arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların 16 yıl ve üzerinde mesleki tecrübeye sahip katılımcılara oranla ekoturizmin çevresel etkilerini daha az algıladıkları ve 6-10 yıl arası mesleki tecrübeye ait katılımcıların 16 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye ait katılımcılara oranla çevresel etkileri daha az algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- 5 yıl ve daha az ile 16 yıl ve üzeri arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların 16 yıl ve üzerinde mesleki tecrübeye sahip katılımcılara oranla ekoturizmin sosyokültürel etkilerini daha az algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- 5 yıl ve daha az ile 11- 15 yıl arasında, 5 yıl ve daha az ile 16 yıl ve üzeri arasında ve 6-10 yıl ile 16 yıl ve üzeri arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, 5 yıl ve daha az mesleki tecrübeye sahip katılımcıların hem 11-15 yıl hem de 16 yıl ve üzerinde mesleki tecrübeye sahip katılımcılara oranla ekoturizmin genel etkilerini daha az algıladıkları ve bununla birlikte 6-10 yıl arası mesleki tecrübeye sahip katılımcıların 16 yıl ve mesleki tecrübeye sahip katılımcılara oranla ekoturizmin genel etkilerini daha az algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde turizm liselerinde görev yapan öğretmenlerin ekoturizm algılamalarında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Turizm liselerinde ekoturizm kavramının ele alındığı ancak yeterli önemin vermediği görülmektedir. Yaş grubu değerlendirmelerinde özellikle ilk 10 yıl içinde olan öğretmenlerin ekoturizm algılamalarının daha yüksek olduğu görülmüş, diğer öğretmenlerin ise ekoturizmi yayla turizmi olarak algıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda, çalışmanın verileri incelendiğinde ve bulgular sonucunda çalışmada aşağıdaki önerilerin sunulması uygun görülmektedir.

- Milli eğitimde özellikle liselerdeki müfredatlarda ekoturizm derslerinin artırılması gerekmektedir,
- Öğretmenlerin ekoturizm algılamalarının artırılması ve bilinç düzeylerinin geliştirilmesi için sürekli eğitimler ile bilgilendirici toplantılar düzenlenmesi gerekmektedir,
- Uygulamalı olarak ekoturizm destinasyonlarına gezilerin yapılması uygun olacaktır,
- Üniversiteler, lise ve kamu kurumlarında ekoturizm ile ilgili birim yöneticilerinin işbirliği yapması ve de ekoturizmin destinasyonlar için nasıl geliştirileceğine yönelik projeler üretilmesi gerekmektedir,
- Öğretmenlerin liselerde turizmin çeşitlerine uygun olarak branşlaştırılması uygun olacaktır. Bu sayede, uzman öğretmenler ortaya çıkacak ve daha nitelikli ekoturizm eğitimleri verilebilecektir,
- Ekoturizmin lisans ve doktora düzeyinde de bölümlerinin açılması gerekmekte, ekoturizm uzmanlarının yetiştirilmesi sağlanmalıdır,
- Çevresel unsurlar ile ekoturizm arasındaki ilişkilerin tüm yerel halklara anlatılması gerekmektedir. Çevre ve doğa dostu nesiller yetiştirilmesi ile ekoturizmin sürdürülebilirliği arttırılacaktır,
- Betimsel içerik analizi yöntemi ile ekoturizm ve ilişkili tüm çalışmalar özetlenmelidir. Betimsel içerik analizi, herhangi bir konu hakkında yapılan bilimsel çalışmaları konu, yöntem, içerik ve kapsam olarak detaylı bir biçimde ele alınmasıdır (Ültay vd., 2021). Bu yöntemin uygulanması ile birlikte, ekoturizmin hangi alanlarda hangi yöntemlerle çalışıldığı ortaya konulacak, farklı ülkelerdeki ekoturizm çalışmaları takip edilebilecektir. Ayrıca, gelecekte ekoturizm alanında çalışacak olan akademisyenlerin kolay bilgi edinmesine yardımcı olacaktır,
- Doğal kaynaklar, çevresel unsurlar ve turistik tesislerin ekoturizme uygunluğu konularının destinasyonlar bazında incelenmesi gerekmektedir. Bu sonuçlar, öğretmenler ve akademisyenler ile paylaşarak, öğrencilere aktarılması sağlanmalıdır,

- Ekoturizm ile diğer disiplinlerin ortak olarak çalışması, bilinçli bir eğitim modelinin eğitim sistemlerine adapte edilmesi uygun olacaktır.

Ekoturizm ve eğitim ilişkisi günümüzde olduğu gibi gelecekte de önemini koruyacak kavramlardır. Çevre ve doğanın insanlar için vazgeçilmez unsurlar olması ile birlikte, insanların eğlence ve dinlenme ihtiyaçlarının devam edecek olması, ekoturizmin bilinçli bir şekilde toplumlara aktarılmasını gerektirmektedir. Bunun ilk aşaması da eğitim sistemlerinden geçmekte, öğretmenlerin ekoturizm konusunda kendini geliştirmesi ve kamu yönetimleri tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Ekoturizmin ve doğanın ilişkisinin sürdürülebilir olması için öğrencilerin algılamalarında yer edinecek eğitim müfredatları oluşturulmalıdır. Aksi takdirde, önemli bir istihdam ve gelir kapısı olan ekoturizm faaliyetleri gelecekte azalacak, bunun sonucu olarak sadece para kazanma isteği ile doğanın ve doğada yaşayan canlıların zarar görmesi sonucu ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, öncelikle öğretmen ve diğer eğitimcilerin ekoturizm bilincinin geliştirilmesi ve de daha sonra tüm eğitim müfredatlarında ekoturizmin detaylı olarak verilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Çalışmanın sadece öğretmenlerin algılarında ekoturizm bilincinin düzeyi ile ilgili olmaması, gelecekte bilinçli ve doğa dostu insanların yetiştirilmesi için bir bilgi kaynağı olarak görülmesi hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akyurt, H. & Ültay, E. (2021). Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitiminin Mevcut Durumu ve Turizm Sektörü Beklentileri. Ed: Ayşe Çatalcalı Ceylan, Ferhat Özbay, Zafer Özomay, Mustafa Batuhan Kurt, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler Cilt-2*, İçinde. (ss.160-187), Ankara: Gece Kitablığı.
- Akyurt, H. & Ültay, E. (2022). Ekoturizm ve Ekoturizm Rehberliği Eğitimi Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 56–70.
- Akyurt, H. & Yolaşğmazoğlu, N. (2022a). Üniversitelerdeki Gastronomi Eğitiminde Gıda Mühendisliğinin Önemi ve Gastronomi Mühendisliği, *International Social Sciences Studies Journal*, 8(102), 3222–3236.
- Akyurt, H. & Yolaşğmazoğlu, N. (2022b). Gıda Mühendisliği ile Turizm İlişkili Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(89), 2149–2158.
- Akyüz, H. E. (2018). Yapı Geçerliliği İçin Doğrulamalı Faktör Analizi: Uygulamalı Bir Çalışma. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 186-198.
- Baştürk, S. & Taştepe, M. (2013). *Evren ve Örneklem*, Vize Yayıncılık.
- Blamey, R.K. (2001). *Principle of Ecotourism, The Encyclopedia of Ecotourism*. New York: CAB International.
- Ceballos-Lascurain, H. (1987). The future of ecotourism. *Mexico Journal*, 1987(1), 13-14.
- Demirdağ, Ş. A. & Turpcu, E. (2023). The Relationship Between Employee Attitudes in the Pygmalion Effect and Trust in Supervisors A Study on Hotel Establish-ments. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies (JOTAGS)*, 11(3), 2478–2494.
- Demirel, Ö. (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim*, Pegem Yayıncılık.
- Dowling, R. K. & Fennell, D. A. (2003). The Context Of Ecotourism Policy And Planning, *Ecotourism Policy And Planning*, 1-20.
- Erdoğan N. & Erdoğan İ. (2005). Ekoturizm Betimlemeleriyle İletilenlerin Doğası, *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20(1), 55-82.
- Gündüz, B. & Dönmez, Y. (2018). Üniversite Çalışanlarının Ekoturizm Algısı. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20(2), 152-162.
- Gürbüz, A. K. & Dağdeviren, A. (2007). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumların Ders Programlarının Fonksiyonel Açından İncelenmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 157-167.
- Kızılaslan, N. & Özyurt, Ç. (2012). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Ekoturizmin Önemi: Tokat İli Örneği, *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 2(1), 50-62.

- Lewis- Cameron, A. (2015). Rethinking Caribbean Tourism Education, *Global Issues and Trends*, 21(1), 81-97.
- Liu, A. & Wall, G. (2006). Planning Tourism Employment: A Developing Country Perspective. *Tourism Management*, 27(1), 159-170.
- Marshall, C. (2004). Social Justice Challenges to Educational Administration: Introduction to A Special Issue, *Educational Administration Quarterly*, 40(1), 5-15.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Kaan Kitabevi.
- Turpcu, E. (2020). Innovation in Tourism Businesses, Editör: Yazıcıoğlu, İrfan, Yayla, Özgür, Işın, Alper ve Çetin, Turhan, *Tourism and Hospitality Studies*, Sayfa sayısı: 407, ISBN:978-3-631-83886-0, İçinde ss: 29 -44, London: Peter-lang.
- Ültay, E., Akyurt, H. & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201.
- Ünlüöner K. & Boylu, Y. (2005). Türkiye’de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), s. 11-32.
- Wallace, G. N. & Pierce M. S, (1996). An Evaluation of Ecotourism in Amazonas, Brazil. *Annals of Tourism Research*, 23(4), 843-873.
- Weaver, D. B. (2005). Comprehensive and Minimalist Dimensions of Ecotourism. *Annals of Tourism Research*, 32(2), 439-455.
- Voleva-Petrova, I. (2020). Origin and Characteristics of Educational Tourism, *Икономика И Управление*, 17(2), 185-192.
- Yolasıgımazoğlu, N. (2022a). Mikroplastikler ve İnsan Yaşamına Etkileri. Editörler: Hikmet Y. Çoğun, Hasan Üzmuş, İshak Parlar, *Doğa ve Mühendislik Bilimlerinde Güncel Tartışmalar-7*, ss. 58 -66, İzmir: Bilgin Kültür Sanat Yayın.
- Yolasıgımazoğlu, N. (2022b). Denizel Karotenoidler: Kaynakları ve Sağlığa Faydaları. Editör: Doç. Dr. Atilla ATİK, *Ziraat, Orman ve Su Ürünleri Alanında Güncel Tartışmalar-6*, Basım sayısı: 1, ss. 141 -159, Ankara: Duvar Yayınları.
- Yolasıgımazoğlu, N. (2023). Su Ürünleri Tesislerinin Ekoturizm Üzerindeki Etkileri. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 112-132. <https://doi.org/10.58853/dumad.1244615>